

המספרים האמתיים של סוגיית הגיור בישראל

הפרכת הנתונים שהוצגו בדו"ח הגיור
של ועדת נסים

כתיבה: אינג' מיכאל זלבה

בהוצאת חותם - יהדות על סדר היום (ע"ר)

ת.ד. 11 ניצן מיקוד: 7928700

טל': 0733904102

דוא"ל: office@chotam.org.il

אתר: www.chotam.org.il

כתיבה: אינג' מיכאל זלבה

עריכה: חיים אליהו

© כל הזכויות שמורות

1. הקדמה

רפורמות בגוף ציבורי הן דבר חשוב ומבורך, כשהן נעשות בדרך נכונה וחיובית. כשמנסים לבצע שינויים משמעותיים מבלי לחשוב על ההשלכות העתידיות של המהלכים, הדבר עשוי לגרום לנזק יותר מאשר לתועלת.

הרבנות הראשית הוקמה לפני קרוב למאה שנים במטרה לדאוג לענייני היהדות בארץ ישראל. הרבנות הראשית היא הריבון הדתי-יהודי של מדינת ישראל, מאז הקמתה. כבכל גוף ציבורי אחר, גם ברבנות הראשית יתכן וקיימים פערים המצריכים ביצוע רפורמות ותיקונים. יחד עם זאת, לא יעלה על הדעת שבמדינת העם היהודי יפקירו את נושאי הדת החשובים, עליהם מופקדת הרבנות הראשית, ויפקיעו אותם מהסמכות הדתית אל הסמכות הפוליטית. יש לשקוד על מנת למצוא פתרונות הולמים לבעיות של אלה המוגדרים כחסרי דת בישראל, במידה והם הוצים בכך, אך במסגרת ההלכה ובסמכות הרבנות הראשית.

בתאריך כ' סיוון התשע"ח, 3.6.18, הגיש השר לשעבר משה נסים דו"ח והמלצות בסוגיית הגיור בישראל לידי ראש הממשלה. הבסיס עליו נשען דו"ח הגיור הוא הצגת תחזיות שעל פיהן סכנת התבוללות איומה אורבת למדינת ישראל. משום כך, טוען הדו"ח, הגיעה השעה "לעשות לה" ולנקוט בגישה שתרבה גיורים במדינה, בפועל תוך השמטת מערך הגיור מהגוף האמון על כך, הרבנות הראשית.

במסמך זה נציג מחקרים ונתונים המגלים כי המציאות בשטח שונה מזו המתוארת בדו"ח הגיור, וממילא שומטים את הבסיס עליו הוא נשען. המסמך הנ"ל מתבסס על מחקרים שנעשו בשנים האחרונות על ידי גורמים מקצועיים העוסקים בחקר החברה והדמוגרפיה בישראל. מחקרים אלה, שהושמטו מהדו"ח של ועדת נסים, מגלים תמונה אחרת, לפיה פוטנציאל ההתבוללות עם חסרי הדת, קרי: עולי בריה"מ לשעבר שאינם יהודים לא יתרחב בשנים הבאות, ובמידה מסוימת אף יצטמצם. בהמשך נראה כי המקור שכן עלול לאפשר גידול במספר חסרי הדת בישראל הוא המשך עלייתם לארץ: מחקרים מראים כי אחוז חסרי הדת מקרב העולים מבריה"מ לשעבר גדל בשנים האחרונות עד לכדי 50%. על בסיס נתונים אלה, אנו למדים כי מסקנות ועדת הגיור אינן מציעות התמודדות נכונה עם בעיית ההתבוללות בישראל, ואף עלולות להחריף אותה.

2. פריכת טיעוני היסוד עליהם מסתמך דו"ח הגיור

בשורות הבאות נציג את הנתונים על פיהם נסתור את טיעוני היסוד של דו"ח הגיור. כל נושא יוצג בסעיף נפרד.

א. אחוז נישואי התערובת בישראל - נמוך ממה שמופיע בדו"ח נסים:

על פי דו"ח הגיור יש כיום בישראל נישואי תערובת בסדר גודל של 5-10% מהאוכלוסייה.¹ אלא שנתונים מלמדים כי שיעורם של אלו המוגדרים חסרי דת בארץ עומד על 4% בלבד.² לכאורה, אם כל חסרי הדת, שכאמור מונים 4%, יתחתנו עם יהודים, אכן נגיע לנישואי תערובת בשיעור של 8% מסך האוכלוסייה. אך לא כך הם פני הדברים, משום שעל פי בדיקות שנעשו מתברר כי רק כשליש מבין חסרי הדת צפוי להתחתן עם יהודים. כך מתברר כי שיעור נישואי התערובת בין יהודים לחסרי דת בארץ אינו צפוי להיות יותר מ- 2.7%. כמובן, כיון שחצי ממספר זה הם אינם יהודים, הרי שבפועל שיעור ההתבוללות הצפוי ליהודים כתוצאה מנישואים אלה הוא 1.35%.

ב. אחוז חסרי הדת בישראל יישאר יציב או אף ירד בשנים הבאות:

דו"ח הגיור מציג תחזית שעל פיה בשנת 2035 יהיו בארץ 500,000 חסרי דת, שהם הבסיס הפוטנציאלי העיקרי לנישואי תערובת בישראל. אלא שעל פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה צפויים להיות בארץ בשנה זו 444.1 אלף חסרי דת. נתון זה אמנם אינו רחוק כל כך מהתחזית של דו"ח נסים, אך כשמתייחסים לדבר באחוזים מתברר ששיעורם של חסרי הדת בתוך כלל אזרחי ישראל בשנת 2035 לא יעלה, ויתכן שאף ירד. זאת משום ששיעורם של חסרי הדת בכלל האוכלוסייה בארץ כיום עומד על כ-4%, ואילו בשנת 2035 הוא צפוי לעמוד על 3.9%.

ג. ירידה בפוטנציאל הנישואים עם לא יהודייה בעקבות ירידה בילודה:

מחקרים מלמדים כי כמות הילדים חסרי הדת בישראל קטנה בשל שיעור ילודה נמוך. מחקר של מכון מאירס-גוינט-ברוקדייל העלה כי שיעור הפרייה של עולות בריה"מ לשעבר אשר אינן יהודיות קטן משיעור הפרייה של העולות היהודיות ממדינות אלה. נכון לשנת 2011, שיעור הפרייה של הלא יהודיות עמד על 1.68, בעוד ששיעור הפרייה של היהודיות עמד על 2.08. לפי נתונים שפרסם המכון הישראלי לדמוקרטיה ערך הפרייה של הלא יהודיות היה נמוך עוד יותר, 1.5 בלבד. רמת הפרייה הנמוכה היא גורם משמעותי בהצטמצמות הדמוגרפית של משפחות מעורבות בהן האמא אינה יהודייה, כך שמספר הגויים כתוצאה מהתבוללות נמצא במגמת ירידה מתמדת.³

יש לציין כי שיעור הפרייה הכולל של כלל העולים מבריה"מ לשעבר (יהודים ושאנים יהודים), עומד על 1.95, בעוד שהשיעור המקביל של האוכלוסייה הוותיקה הישראלית עומד על 2.96. המונח שיעור פרייה כולל הוא שכלול של הפרייה והתמותה גם יחד.

1. עמוד 69, בדו"ח הגיור בישראל מאת מר משה נסים

2. המכון לתכנון העם היהודי, ע' 211, <http://www.ptth.org.il/ippj/sdaolpu/li.gro.ippj.www/>; www.fdp.yhpargom.com/

3. עמוד 45, הערה 40, https://www.idi.org.il/media/3933/the_challenge_of_conversion_to_judaism.pdf

על פי נתוני מכון המחקר של הכנסת, נכון לשנת 2008 חיו בישראל 92,000 משפחות שבהן אחד מבני הזוג אינו יהודי.⁴ זוגות אלה היוו כ-5% מהמשפחות בישראל. מתוך סך משפחות אלה, בכ-55,000 האם אינה יהודית. למשפחות אלו נמנו 69,000 ילדים, היינו כ-35,000 בנות. כלומר, פוטנציאל הנישואים עם אינה יהודית במשפחות אלו ירד מ-55,000 בדור הראשון לכ-35,000 בדור השני.

נתוני המועצה הלאומית למען הילד משנת 2011 מלמדים כי אחוז הילדים חסרי הדת בישראל אינו גדל. מתחילת גל העלייה הגדול בראשית שנות התשעים ועד לשנת 2002 חלקם של ילדים אלו בתוך כלל אוכלוסיית הילדים בארץ הלך וגדל. משנת 2002 ועד השנה שבה התפרסמו הנתונים, כאמור, 2011, חלקם של ילדים אלו בכלל אוכלוסיית הילדים נותר יציב, כ-2.9%.⁵ מנתונים עדכניים מתברר כי חלקם של הילדים חסרי הדת הולך ופוחת. על פי נתוני מכון המחקר של הכנסת משנת 2008, שהוזכרו לעיל, ל-92,000 הזוגות המעורבים שהיו בישראל בשנה זו נמנו כ-118,500 ילדים.⁶ לעומת זאת, דו"ח הגיור של משה ניסים ציין כי בשנת 2018 נמנו 90,000 ילדים חסרי דת בישראל בלבד.⁷

ד. ירידה מוגברת מהארץ בקרב חסרי הדת:

מחקרים מלמדים כי תופעת היורדים מהארץ כוללת בתוכה אחוזים רבים מקרב עולי בריה"מ לשעבר. בשנים 1990-2014 עזבו את ישראל מבלי לחזור אליה 290,300 ישראלים, מתוכם כ-38% הם עולים מבריה"מ לשעבר. נתון מעניין נוסף, שלא הוזכר בדו"ח הגיור, הוא ששני שלישי מעולי בריה"מ שירדו מהארץ, אינם יהודים.⁸ נתונים דומים מצביעים ששליש מהעוזבים את הארץ בשנת 2012 היו יוצאי בריה"מ לשעבר שאינם יהודים.⁹

בנוסף לכך, מחקר שנערך בשנת 2009 הראה כי רק כמחצית מהצעירים יוצאי מדינות בריה"מ לשעבר קושרים את עתידם בישראל באופן חד-משמעי, לעומת 80% בקרב בני גילם הצברים. יתר על כן, מחקר זה גילה כי פחות מ-30% מדוברי הרוסית הצעירים מעוניינים שילדיהם יגדלו בארץ.¹⁰

ה. חוסר רצונם של חסרי הדת להתגייר - גם לא בגיור מקל:

מעבר לכל האמור לעיל, חשוב לציין כי הפתרון שדו"ח נסים מציע לחסרי הדת בארץ, גיור בתנאים מקילים, לא מעניין את קהל היעד שאמור לצרוך את הפתרון הזה, קרי: המתגיירים הפוטנציאליים עצמם. מסמך של המכון הישראלי לדמוקרטיה גילה כי ברובם חסרי הדת בישראל אינם מעוניינים כלל להתגייר. בהקשר זה נזכיר כמה ציטוטים מהמסמך: "שיעור ההתעניינות בגיור עומד על 25% בלבד. מבחינת הזהות העצמית, עולים רבים פיתחו חלופות המייתרות את הגיור"; "גם אם הרבנות

4. [fdp.51020m/fdp/atad/mmm/li.vog.tessenk.www//:sptth](https://www.fdp.51020m/fdp/atad/mmm/li.vog.tessenk.www//:sptth)

5. [cod.71-10-2102deley/atad/lairtam/beh/seettimmoc/li.vog.tessenk.www](https://www.cod.71-10-2102deley/atad/lairtam/beh/seettimmoc/li.vog.tessenk.www)

6. [fdp.51020m/fdp/atad/mmm/li.vog.tessenk.www//:sptth](https://www.fdp.51020m/fdp/atad/mmm/li.vog.tessenk.www//:sptth)

7. עמוד 46 בדו"ח הגיור.

8. המכון הישראלי לדמוקרטיה, אתגר הגיור בישראל ע' 45 בהערה <https://www.idi.org.il/media/3933/>

[the_challenge_of_conversion_to_judaism.pdf](https://www.the_challenge_of_conversion_to_judaism.pdf)

9. המכון הישראלי לדמוקרטיה, אתגר הגיור בישראל עמוד 22 הערה 4 http://meyda.education.gov.il/files/AdultEducation/hed_haulpan/hed_19_88_aviel_kransler.pdf

10. https://www.the_challenge_of_conversion_to_judaism.pdf

10. <https://www.haaretz.co.il/news/education/.premium-1.4074241>

תנמיך מאוד את רף הדרישות, חלק גדול מהעולים עדיין לא יהיו מעוניינים בגיור; "אי אפשר לגייר 300 אלף איש בטווח הנראה לעין, משום שרובם אינם מעוניינים בכך"; "אפשר להעמיד את יעד הגיור לשנים הקרובות על 40 אלף איש"; "המחשבה כאילו אפשר לגייר את כלל העולים מופרכת ויש להתמקד בקבוצת הצעירים המונה כ 40 אלף איש המעוניינים להתגייר".¹¹

מחקר נוסף שנערך על ידי אביאל קרנצ'ר ופורסם באתר משרד החינוך, גילה כי חלק משמעותי מיוצאי בריה"מ שאינם יהודים נותנים לילדיהם שמות מערביים אשר יקלו על השתלבותם בחו"ל במידה ויהגרו לחו"ל. המחקר העלה כי כשליש מקרב אוכלוסיית העולים הלא יהודים הוא קבוצה שמתבדלת ואינה נטמעת בחברה הישראלית. התברר כי ככל שמדובר בעלייה מאוחרת יותר, כך ההתבדלות של העולים שאינם יהודים וחוסר השתלבותם בחברה הישראלית, גדולה יותר.¹² מחקרים אלה מלמדים כי מעבר לחוסר רצונם של רבים מקרב חסרי הדת להתגייר, הרי שהתבדלותם מקטינה את פוטנציאל ההתבוללות גם ככה.

1. יישום המלצות דו"ח נסים - חשש לגידול מספר חסרי הדת בישראל:

בסיום הדברים, יש לציין כי הגידול במספרם של חסרי הדת בארץ כיום¹³ אינו תוצאה של התבוללות או ילודה מרובה, אלא של עליית שאינם יהודים לארץ. במהלך השנים, אחוז העולים שאינם יהודים מקרב עולי בריה"מ לשעבר, נמצא במגמת עלייה. בשנת 1995 חלקם באוכלוסייה עמד על 11.1%, בשנת 2001 על 25.4% ובשנת 2013 הם היוו 31.6% מקרב העולים. כיום שיעורם היחסי מקרב העולים מבריה"מ הוא קרוב ל-14.50%¹⁴ הדבר מסתבר כי אחוז הגויים מקרב העולים יעלה ככל שהשתלבותם בחברה הישראלית תהיה קלה יותר. ולענייננו, הקלות בגיור עולים שאינם יהודים יכול להוות זרז לעליית בלתי יהודים נוספים לארץ.

11. 'המכון הישראלי לדמוקרטיה', אתגר הגיור בישראל, ע' 871, 181, 312 m.li.gro.idi.www/:sptth
fdp.msiaduj_ot_noisrevnoc_fo_egnellahc_eht/3393/aid
12. relnark_leiva_88_91_deh/napluah_deh/noitacudEtludA/selfi/li.vog.noitacude.adyem//:ptth
fdp
13. כפי שראינו, לא מדובר כאן על גידול באחוזים, שהרי מספרם של חסרי הדת ביחס לכלל האוכלוסייה נשמר ואולי אף יורד, אלא על גידול מספרי.
14. על פי 'המכון הישראלי לדמוקרטיה', עמ' 34 בקובץ המצורף: [/3393/aidem/li.gro.idi.www/:sptth](http://3393/aidem/li.gro.idi.www/:sptth)
fdp.msiaduj_ot_noisrevnoc_fo_egnellahc_eht

3. סיכום

במסמך זה עמדנו על המספרים והנתונים העומדים מאחורי בעיית חסרי הדת בישראל. נוכחנו לדעת כי אכן הבעיה קיימת, אך לא בהיקפים שתוארו על ידי דו"ח הגיור של ועדת נסים. דהיינו, החשש שהוצג בדו"ח נסים להתבוללות באחוזים ניכרים בישראל לא תואם את המציאות בשטח, לא בהווה ואף לא בעתיד הנראה לעין. זאת בשל מכלול סיבות אותם הצגנו במסמך, הכוללים את שיעור הילודה הנמוך של חסרי הדת, היבדלותם מהחברה הישראלית, שיעור גבוה של ירידה מהארץ בקרב ציבור זה, ועוד.

מעבר לכך, נוכחנו לדעת כי קהל היעד אותו מעוניינת ועדת נסים לגייר בגיור המוני, עולי בריה"מ לשעבר שאינם יהודים, לא בהכרח מעוניין בפתרון שמיייעדים לו. מחקרים מלמדים כי כמות גדולה של חסרי הדת לא תהיה מעוניינת להתגייר בשום מצב, גם לא בגיור בתנאים מקילים.

העולה מכל האמור לעיל הוא כי הפתרון המוצע על ידי ועדת נסים לא יוביל לפתרון הבעיה עמה הוא מנסה להתמודד, ואולי רק יחריף אותה. אין אנו עוסקים בכוונותיו התמימות של מאן דהו מחברי הוועדה, אך נראה כי מסקנותיה משרתות אג'נדה הרוצה להחדיר רפורמים וגורמים זרים לעמדות מפתח ביהדות במדינה, כפי שכתב ח"כ אלעזר שטרן במכתב ההסכמה שלו על הדו"ח: **"ישנה בו הכרה חשובה בקהילות היהודיות בחוץ לארץ, לרבות בזרמים הלא אורתודוקסים"**.¹⁵ באופן זה הדו"ח מהווה שלב נוסף במאבק נגד הרבנות הראשית, ללא קשר לפתרון אמתי לבעיית ההתבוללות בארץ.

אם רוצים להתמודד באופן אמתי עם בעיית ההתבוללות, יש צורך להתמודד עם תופעה שהתבררה במסמך זה כמקור לגידול בכמות חסרי הדת בארץ. בשנים האחרונות חל גידול באחוז חסרי הדת מבין כלל העולים מבריה"מ לשעבר מדי שנה. פתרון פשוט לבעיה זו הוא שינוי חוק השבות שמאפשר את עלייתם של חסרי הדת לישראל, ובוודאי הפסקת פעילותם של שליחי עליה כאלו ואחרים המעודדים עליות של חסרי דת. על כל פנים, דבר פשוט הוא שגיור המוני של חסרי הדת בישראל, כפי המוצע בדו"ח הגיור, עלול לעודד אינם יהודים נוספים להגיע לישראל, ובכך ההמלצה שנועדה כביכול לפתור את בעיית ההתבוללות בארץ, תגרום להחמרתה.

¹⁵ <http://www.apik.li/ptth/sptth>.
-8A%7D%59%7D%99%7D%29%7D%49%7D-AA%7D%39%7D%2A%7D%59%7D%-AA%7D%2A%7D%6A%7D%49%7D%C9%7D%-49%7D%E9%7D%59%7D%39%7D%/6102-19%7D%-49%7D%C9%7D%4A%7D%0A%7D%9A%7D%-7A%7D%59%7D%79%7D%

